



Õiguskantsler

Adressaat  
Aadress

Teie 1.12.2011 nr

Õiguskantsler 12.03.2012 nr 6-1/120342/1201157

**Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta  
VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> kooskõla PS § 13 lõikes 2 sätestatud õigusselguse põhimõttega**

Austatud

Pöördusite minu poole 01.12.2011 saabunud avaldusega, milles tõstatasite muuhulgas küsimuse vangistusseaduse (VangS) § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> õigusselgusest. Nimelt leidsite, et viidatud normi sõna-sõnalt lugedes, pole kinnipeetaval mingit õigust pöörduda kohtu poole, kui ta ei ole vaides või taotluses tähtaegselt puudusi kõrvaldanud.

Vastuseks Teile selgitan, et õigusselgus on üks õiguse üldpõhimõtetest, mis tuleneb Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 13 lõikest 2.<sup>1</sup> Õigusselgus nõuab, et seadus või selles sisalduv norm peab olema piisavalt määratletud, ei tohi olla umbmäärane ning normi adressaadil peab olema õigusakti teksti alusel võimalik piisava kindlusega selgusele jõuda, millist käitumist temalt oodatakse ja millised võivad olla käitumise tagajärjed.<sup>2</sup> Riigikohus on õigusselguse kohta märkinud, et: „Isik peab saama – kui tarvis, siis asjakohase nõustamise abiga – asjaolusid arvestades mõistlikul määral ette näha tagajärgi, mida teatud tegevus võib kaasa tuua.“<sup>3</sup>

Kui õigustekst on mitmetähenduslik, tuleb seda tõlgendada.<sup>4</sup> Riigikohus on leidnud, et: „[k]ui on tekkinud kahtlus sätte tõlgendamisel, siis tuleb [---] kasutada kõiki tõlgendusmeetodeid [---]“.<sup>5</sup> Lisaks on Riigikohus kinnitanud, et: „[s]amas on seaduse tekst vaid lähtekohaks seadusandja tahte ja sellest tuleneva õigusnormi sisu väljaselgitamisel. Seadusandja tahte väljaselgitamise edasisel täpsustamisel tuleb kasutada lisaks nii klassikalisi tõlgendusviise, nagu teleoloogiline, süstemaatiline, ajalooline kui ka vajadusel muid täiendavaid tõlgendusargumente. Selliste tõlgendusargumentide kasutamise vajalikkus ei piirdu ainult olukordadega, kus sätte tekst on

<sup>1</sup> RKPJKo 05.10.2000, nr 3-4-1-8-00, p 13.

<sup>2</sup> Vt E. J. Truuväli jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus, kommenteeritud väljaanne, 2008. Tallinn. lk 150-153.

<sup>3</sup> RKÜKo 01.07.2010, nr 3-4-1-33-09, p 47 (viidates varasematele lahenditele).

<sup>4</sup> R. Narits. Õigusteaduse metodoloogia. Tartu 1997, lk 93.

<sup>5</sup> RKHKo 17.03.2003 nr 3-3-1-10-03, p 27; 17.03.2003 nr 3-3-1-11-03 p 31.

mitmetimõistetav. Muude tõlgendusviiside kasutamine on vajalik ja õigustatud ka seal, kus sätte tekst on esmapilgul üheselt mõistetav, kuid tekivad põhjendatud kahtlused, kas seadusandja tahe oli suunatud nimelt sellise tõlgendustulemuse saavutamisele, milleni viib sätte grammatiline tõlgendamine.”<sup>6</sup> Samuti on Riigikohus osutanud, et: „[e]rinevate tõlgendusvõimaluste puhul tuleb eelistada põhiseadusega kooskõlas olevat tõlgendust neile tõlgendustele, mis põhiseadusega kooskõlas ei ole. Riigikohtul puudub alus normi põhiseadusevastasuse motiivil kehtetuks tunnistada, kui normi on võimalik tõlgendada põhiseaduspäraselt.”<sup>7</sup>

VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> sätestab, et kui vaide või taotlus tagastatakse põhjusel, et vaide või taotluse esitaja ei ole määratud tähtjaks vaites või taotluses puudusi kõrvaldanud, ei ole kinnipeetaval, karistusjärgselt kinnipeetaval ja vahistatul õigust pöörduda kaebusega **sama vaidemenetluse eseme või kahju hüvitamise taotluse osas** halduskohtu poole.

Sätet grammatiliselt ehk keeleliselt tõlgendades ei ole võimalik üheselt järeldada, et selle mõtteks oleks Teie väljendatud seisukoht välistada kinni peetava isiku igasugune võimalus pöörduda halduskohtu poole, kui ta ei ole vaites või taotluses tähtaegselt puudusi kõrvaldanud. Ütleb ju VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup>, et kinni peetav isik ei või enne nõuetele vastava vaide või taotluse esitamist üksnes **sama vaide või taotluse eseme osas** halduskohtu poole pöörduda.

VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> subjektiiv-teleoloogilisel tõlgendamisel tuleb uurida seadusandja kavatsusi nimetatud sätte loomisel ning sätet objektiiv-teleoloogiliselt tõlgendades, tuleb välja selgitada eesmärgid, mida seadusandja normi loomisega tahtis saavutada.

VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> lisati karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku ja vangistusseaduse muutmise seaduse eelnõu 382 SE teisel lugemisel.<sup>8</sup> Nimetatud eelnõu õiguskomisjoni 04.06.2009 istungi juurde lisatud seletuskirjas märgiti (tsiteerin):

„Muudatusettepanek nr.7 [---] Antud muudatuse vajadus tuleneb eelkõige asjaolust, et kehtiva regulatsiooni kohaselt ei vaevu kinnipeetavad sageli nõuetele vastavaid vaideid koostama ja sisulist arutelu vaieldava haldusakti või vaieldava toiminguga üle ei saa vaidemenetluses toimuda. Selline olukord ei ole kindlasti kohustusliku kohtueelse vaidemenetluse eesmärgiks. Ettepanekus täpsustatakse, et kui kohtueelse vaidemenetluse käigus ei ole toimunud sisulist arutelu (mis on oluline ka kohtule), siis ei ole vaide esitanud isikul õigust pöörduda kohtusse ning kohtueelne vaidemenetlus on läbimata. Sellise muudatuse vajadusele on juhtinud tähelepanu ka kohtunikud. Kohtueelse vaidemenetluse läbimise eesmärgiks on jõuda eelkõige haldusorgani sisulise seisukohani vaieldavas asjas, ainult sellisel juhul täidab vaidemenetlus ühte oma peamist eesmärki (enesekontrolli võimaldamine). Selle põhimõttega ei ole kooskõlas VangS § 1<sup>1</sup> lõigetes 5 ja 8 märgitud „vaide tagastamine“ ja „taotluse tagastamine“ põhjendusel, et vaites või taotluses esinevad puudused ning vaide või taotluse esitaja ei ole neid puuduseid kõrvaldanud. Olemasoleva regulatsiooni alusel ei toimu sisulist arutelu vaide ja taotluse eseme üle. Samuti ei ole vaide või taotluse esitaja motiveeritud seaduse nõuetele vastavat vaidet või taotlust koostama, kuna tal säilib nagunii õigus kohtu poole pöörduda. See aga ei täida ei kohtute koormuse vähendamise ega vaidemenetluses enesekontrolli eesmärki. Ettepaneku sisuks on, et vaide tagastamisel haldusmenetluse § 79 lg 1 punkti 2 alusel, ei loeta täidetuks kohtueelse vaidemenetluse läbimise tingimust ning vanglas viibiv isik ei või enne nõuetele vastava vaide esitamist sama vaide esemega kohtu poole pöörduda. Samuti ei loetaks

<sup>6</sup> RKHKo 06.11.2003, nr 3-3-1-72-03, p 15.

<sup>7</sup> RKÜKo 22.02.2005, nr 3-2-1-73-04, p 36.

<sup>8</sup> Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.riigikogu.ee>

täidetuks puudustega kahju hüvitamise taotluse tagastamisel kohustusliku kohtueelse kahju hüvitamise menetluse läbimise nõuet. **Muudatuse tulemusena säilib isikul õigus esitada kohtusse kaebus vaide tagastamise peale, aga mitte kaebust vaieldava asja üle (minu rõhutused I.T).**“

Eeltoodust nähtub, et VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> lisamise eesmärgiks oli tagada vaidemenetluses haldusorgani enesekontrolli võimalikkus ning vähendada kohtute koormust. Seetõttu olukorras, kus vaidemenetluse käigus ei ole toimunud sisulist arutelu vaide või taotluse eseme üle põhjusel, et kinni peetav isik ei ole vaites või taotluses tähtaegselt puudusi kõrvaldanud, on seadusandja neil juhtudel pidanud vajalikuks piirata kinni peetavate isikute halduskohtusse pöördumise õigust. Samas selgub seletuskirjast, et kuigi VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> järgi ei saa kinni peetav isik pöörduda halduskohtusse sama vaidemenetluse eseme või kahju hüvitamise taotluse osas, ei piira see sätte vaide või taotluse esitaja õigust vaidlustada kohtus vaide tagastamist (tuvastamiskaebus). Tagastamise õigusvastasuse korral on kinni peetaval isikul võimalik kohtult taotleda ka kohustava ettekirjutuse tegemist vaide läbi vaatamiseks (kohustamiskaebus).<sup>9</sup>

Seega tuleks grammatilist, subjektiiv-teleoloogilist ja objektiiv-teleoloogilist tõlgendusargumenti koostoimes kasutades tõlgendada VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> selliselt, et see ei välista kinni peetavate isikute õigust pöörduda halduskohtu poole (nt tuvastamiskaebuse või kohustamiskaebusega), kuid piirab seda juhtudeks, kui kinni peetav isik ei ole vaites või taotluses tähtaegselt puudusi kõrvaldanud ning seetõttu ei olnud haldusorganil võimalik vaitet või taotlust sisuliselt läbi vaadata. Sel juhul ei ole kinni peetav isik läbinud kohustuslikku kohtueelset vaidemenetlust, mistõttu ei saa ta VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> järgi pöörduda sama vaidemenetluse eseme või kahju hüvitamise taotluse osas halduskohtu poole.<sup>10</sup>

Arvestades eeltoodut leian, et **Teie püstitatud küsimus on tõlgendamise kaudu ületatav, mistõttu ei ole võimalik väita, et VangS § 1<sup>1</sup> lg 8<sup>1</sup> on Teie välja toodud põhjusel vastuolus PS § 13 lõikes 2 sätestatud õigusselguse põhimõttega.**

Täna Teid veel kord minu poole pöördumise eest ning annan teada, et lõpetan Teie avalduse menetlemise.

Lugupidamisega

Indrek Teder

Ksenia Žurakovskaja-Aru. E-post: [ksenia.zurakovskaja-arur@oiguskantsler.ee](mailto:ksenia.zurakovskaja-arur@oiguskantsler.ee)

<sup>9</sup> Nimelt sätestab halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 37 lg 2 p 6, et halduskohtule esitatud kaebuses võib nõuda haldusakti tühistuse, haldusakti või toimingu õigusvastasuse või muu avalik-õiguslikus suhtes tähtsust omava faktilise asjaolu kindlakstegemist (tuvastamiskaebus). Sama sätte lg 2 järgi võib halduskohtule esitatud kaebuses nõuda haldusakti andmist või toimingute tegemist (kohustamiskaebus).

<sup>10</sup> Ka HKMS § 47 lg 1 ütleb, et seadus võib näha mõnda liiki nõude lahendamiseks ette kohustusliku vaidemenetluse või muu kohustusliku kohtueelse menetluse. Sellisel juhul võib kaebuse esitada üksnes siis, kui isik on pidanud kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud korra, ning üksnes ulatuses, milles tema nõuet ei ole selles korras tähtaegselt rahuldatud. HKMS § 121 lg 1 p 4 järgi tagastab kohus kaebuse määrusega selle esitajale, kui kaebaja ei ole pidanud kinni nõude kohtueelseks lahendamiseks ettenähtud kohustuslikust korra.